

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2019 – Volume 28, Issue 2, pp. 10–15
<http://doi.org/10.18352/jsi.599>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Utrecht University of Applied Sciences,
Faculty of Society and Law, in cooperation with
Utrecht University Library Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Erik Jansen, associate lector Capabilities in Care and
Wellbeing, Research Centre for Social Support and
Community Care, HAN University of Applied Sciences.

Correspondence to: Erik Jansen

E-mail: erik.jansen@han.nl

Category: IWO Bijdrage

**GROEN IS VOOR DE HAPPY FEW, BLAUW
IS VOOR IEDEREEN: EEN INTERVIEW MET
PATRICK HOOGENBOSCH (DE BLAUWE
WIJKECONOMIE) OVER DE SOCIALE KANT
VAN DE ENERGIETRANSITIE**

**ERIK
JANSEN**

Te midden van de politieke klimaatdiscussie waarin de getallen aan CO₂-reductie en jaartallen voor wanneer die reductie dan bereikt moet zijn je om de oren vliegen, is het eenvoudig om het overzicht kwijt te raken over waar het in de energietransitie nu eigenlijk om gaat. Een van de voorgestelde strategieën is het aardgasvrij maken van wijken en daarmee het verbruik van aardgas door consumenten te verminderen. De focus ligt daarbij, zeker in eerste instantie, doorgaans op de fysiek-technische kanten van de zaak, zoals: Welke aanpassingen zijn nodig in huizen? Welke maatregelen moeten op wijkniveau worden getroffen? En vooral ook: wat kost dat en wie gaat dat betalen? Wat echter vaak ondergesneeuwd raakt is de menselijke kant van de zaak. Het gaat dan om vragen als: Wat betekent dit voor de wijkbewoners? En vinden die dat wel allemaal nodig?

In de wijk Spijkerkwartier, een voormalige rosse buurt in Arnhem met een grote diversiteit aan bewoners en een levendige participatiecultuur, werkt een groep wijkbewoners al een aantal jaar aan het realiseren van een duurzame en sociale lokale leefomgeving vanuit hun buurtinitiatief

De Blauwe Wijkeconomie. Dit initiatief kan gezien worden als een klassieke crafting community (Trommel, 2013). Ontstaan vanuit idealen over duurzaamheid en circulaire economie hebben zij gemerkt hoe deze idealen ook bij hen om de hoek geen vanzelfsprekendheid zijn. In het voormalig bedrijfspand Dazo 125 spreken we Patrick Hoogenbosch, een van de initiatiefnemers, over hun ervaringen en de vraag hoe voor een burgerinitiatief een technische klus tevens een sociale kwestie werd. Hoe gaat het eraan toe aan de lokale "klimaattafels" in de wijk?

Kun je vertellen wat jullie bewonersgroep De Blauwe Wijkeconomie (DBWE) is en hoe deze tot stand is gekomen?

"In januari 2012 zijn we gestart met het initiatief "Spijkerenergie", nu een van de activiteiten binnen DBWE. Ik wilde zelf zonnepanelen op mijn dak, er waren er nog een paar die dat wilden, dus we vroegen ons af: kan dat niet gezamenlijk? Dat ging toen over eigen geld, eigen dak: het geld dat je op de bank hebt levert meer rendement op als je er zonnepanelen voor op je dak legt. Bovendien is dat ook goed voor de natuur, maar de financiële prikkel was eigenlijk al voldoende.

Doordat we er wat bekendheid aan gaven om meer mensen te betrekken, ontstond er al snel aanloop. Toen groeide bij de voorbereidingen van de eerste bewonersavond het idee dat we ook het centrale dak, het dak van de school, en van ons buurthuis wilden voorzien van zonnepanelen, want dat zet pas echt zoden aan de dijk. Maar dit bracht wel de vraag met zich mee: hoe gaan we dat financieren? En je komt er dan achter dat je eigenlijk fiscalist moet zijn om zoiets te kunnen doen vanwege de subsidieregelingen enzovoorts.

Bij de eerste informatieavond moesten we stoelen bijzetten, zo druk was het, maar op de vraag wie er mee wilden helpen kwam er vooral reactie om mee te helpen denken. Waar we eigenlijk behoefte aan hadden was juist ook hulp in concrete actie, DOE-kracht. We realiseerden ons dat er verschillende kaders waren waar vanuit mensen wilden helpen. Uiteindelijk kwamen ze er: zo'n 209 collectieve zonnepanelen. Zo hebben we onder andere met *crowd-funding* verschillende collectieve projecten gedaan waarmee we ook het sociale buurtcentrum de Lommerd van 126 panelen konden voorzien.

Spijkerkwartier is een zeer diverse wijk, er is naast eigen woningbezit ook veel huur en sociale woningbouw, hoe droegen die bewoners bij aan de kosten?

We maakten telkens een businesscase. Daar hebben we ook wel bijzondere dingen geleerd. Voor de sociale woningbouw hadden we op een gegeven moment een businesscase waarmee de goed gevulde kas van de Vereniging van Eigenaren als basis diende zodat de bewoners niets extra meer hoefden bij te dragen. Bij dit project ging het om 45 kleine appartementen en bewoners zouden

GROEN IS VOOR DE HAPPY FEW, BLAUW IS VOOR IEDEREEN

50 euro terug krijgen op jaarbasis. Ik dacht daarbij: ik kom dus 50 euro brengen, ze hoeven alleen maar een handtekening te zetten om toestemming te geven, ik word met vlag en wimpel binnen gehaald. Nee dus. Niemand komt 50 euro brengen, dat kan gewoon niet, dus klopt het niet. Dan wil je dus met die mensen in gesprek en daarvoor gingen we langs de deuren. Ook dat was niet zo eenvoudig, want tref ze maar eens thuis. Maar het was wel sociale woningbouw, dus je treft ook nog wel wat zaken aan. Zo was er iemand bij die een zwaar ongeluk had gehad en daardoor niet langer tekeningsbevoegd was. Omdat we de bewindvoerder niet konden bereiken, kon er niet getekend worden.

Ergens anders werd open gedaan door een oudere heer in zijn ondergoed, en die zei: "Oh u bent van de woningbouw." Ik: "eh nee van Spijkerenergie". "Nee u bent van de woningbouw. Mijn wasmachine doet het niet meer. Kunt u daar wat aan doen?" Ik dacht: als ik nou help met die wasmachine, dan wil hij misschien luisteren naar mijn zonnepanelen. Zijn wasmachine stond in de badkamer. Ik doe die deur open en ik zie dat het hele plafond zwart staat van de schimmel, super ongezond. Nou, dacht ik al, dit klopt niet. Ik vroeg hem of hij een ander elektrisch apparaat had om te controleren of er wel spanning op het stopcontact zat. Nee, dat had hij niet. Ik vroeg hem of ik dan even mocht kijken in zijn woonkamer. Daar stond alleen een bank op een zeltje, met een televisie ervoor. Verder niets. In de keuken ook niet. Die man woonde hier vijftig meter vandaan. Ik heb de corporatie gebeld met de boodschap: dit kan niet, jullie moeten die man gewoon een gezonde woning bieden.

Welke inzichten leverde jullie dat op?

Toen realiseerden wij ons dat wij als bewonersinitiatief ook iets moesten met de sociale kant van het verhaal en kwamen we voor het eerst in contact met het sociale wijkteam. Daar kregen we meteen de vraag: wie bent u dan, zo werkt dat niet. Ik wist op dat gebied de weg helemaal niet. Maar dat soort zaken kom je dus wel tegen als je als wijk gezamenlijk zonnepanelen wil realiseren. Er was ook een dame die niet wilde tekenen omdat ze het maar niet kon begrijpen, zelfs niet nadat we het op heel veel verschillende manieren met plaatjes hadden uitgelegd. Zij bleek een lage intelligentie te hebben. Wat kunnen we dan nog doen om mensen te helpen begrijpen waar het over gaat?

Dat is naast de vraag "hoe realiseren we voldoende DOE-kracht?" tegelijk ook een centrale vraag: "hoe overtuigen we buurtbewoners van het belang van actie?" Voor veel mensen betekent energie niets: je betaalt de rekening automatisch en het is er. Het zijn maar heel weinig mensen die dit van nature een belangrijk onderwerp vinden. De "happy few" zeg maar, die het zich kunnen veroorloven hier over na te denken en die het onderwerp begrijpen. Lang niet iedereen weet dat er

ergens een elektriciteitscentrale staat die jouw stroom levert. Hoe ga je dan het gesprek aan over iets (energie, EJ) dat in jouw ogen niet bestaat?

Hoe gingen jullie daarmee om?

We merkten zelf al snel dat onze activiteiten zich uitbreidden: vanuit de zonnepanelen en het idee dat we maar één wereld hebben waar we zuinig op moeten zijn ontstonden er ook beelden over ledverlichting op straat, deelauto's, en ook het verbinden met andere initiatieven. De nadruk kwam meer te liggen op hoe we als collectief zorg konden dragen voor onze wijk en hoe we die boodschap breed konden uitstralen. Hoe konden we de context van de wijk zo beïnvloeden dat mensen zich naar die boodschap gingen gedragen?

Hoe zou je jullie aanpak dan karakteriseren?

We hadden daar eerst geen expliciet idee bij en opereerden intuïtief. Maar de kern was wel: vanuit gelijkwaardigheid, luisterend naar wat mensen willen met hen in gesprek gaan en dan langzaam kleine dingen gaan doen in de richting van wat je als droom voor ogen hebt en zelf het goede voorbeeld geven. Daarbij weten we uit onderzoek over de energietransitie dat het gaat om lokaal opereren en vertrouwen. Als we maar in gesprek zijn.

Ook speelt een rol dat wij steeds willen kijken naar verdienmodellen achter wat we willen realiseren. Zo hebben we bij zware buien telkens veel wateroverlast gehad vanwege de hoge mate van betegeling in de wijk, met enorme waterschade in lokale kelders tot gevolg. Bij verzekeraars hebben we geprobeerd om preventief aan verbetering van de woonomgeving bij te dragen om daarmee deze schade in de toekomst te voorkomen. Dat is helaas niet gelukt.

De kern is echter steeds: "hoe kan ik als individu iets doen aan de grote problemen die te maken hebben met een duurzame omgeving?" Dan gaat spelen wat we onbewust met de zonnepanelen eigenlijk ook hebben gedaan: we doen het alleen in onze wijk, en waarom? Omdat je in je eigen wijk een prettige leefomgeving wil. "Prettig" kan voor iedereen een andere invulling krijgen: de een ziet dat als gezond zijn, de ander als zich veilig voelen, weer een ander als veel sociale contacten hebben, vul maar in. Als individu heb ik daar heel weinig invloed op, maar als ik onderdeel ben van een collectief ontstaan er allerlei kansen. Dus laten we dat dan gaan doen. Die traditie is hier in de wijk erg sterk, want we hebben ook gezamenlijk moeten opstaan tegen de overlast toen we nog een hoerenbuurt waren met alle criminaliteit en drugsoverlast die dat met zich mee bracht. Alleen bereik je niets en heb je alleen maar last van een slechte leefomgeving.

GROEN IS VOOR DE HAPPY FEW, BLAUW IS VOOR IEDEREEN

Dus vanuit het project zonnepanelen groeiden de activiteiten uit tot het verbeteren van de leefomgeving. Hoe kwamen jullie vanuit Spijkerenergie naar wat nu De Blauwe Wijkeconomie is?

Dat kwam eigenlijk doordat ik via een opleiding Sustainable Development in aanraking kwam met de ideeën over Blue Economy van Gunter Pauli (Antwerpse ondernemer die zich heeft toegelegd op circulaire economie, *EI*) waarbij ondernemerschap en economische verdienmodellen gekoppeld worden aan hoge duurzaamheidseisen. Ik raakte daardoor gegrepen. We hebben deze ideeën vervolgens verwerkt en gecombineerd tot de visie voor DBWE. Daarbij werd uiteindelijk erg belangrijk dat we vonden dat iedereen mee moet kunnen doen en dat het iedereen ten goede kan komen.

Via-via kwamen we vervolgens in contact met een sociaal ondernemer die zich bezig hield met het aan het werk krijgen van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Dat gaf een mooie uitruil, want wij wilden werken aan leefbaarheid en hij hield zich bezig met het genereren van DOE-kracht. Dat hebben we gecombineerd in wat nu het Buurtgroenbedrijf is, waarbij mensen met onbenutte DOE-kracht bijdragen aan onderhoud van het groen in de leefomgeving.

En daar werken jullie nu aan?

Ja, we hopen uiteindelijk de duurzaamheidsidealen ook binnen bereik te brengen van gewone mensen zoals we het daar net over hadden. Mensen die helemaal niet uit zichzelf in staat zijn of zich bewust zijn om bij te dragen en een duurzaam leven te leiden. Daarbij hanteren we het motto: *groen is voor de happy few, blauw is voor iedereen*. En zo kwam de nadruk ook meer te liggen op gelijke kansen: hoe zorgen we ervoor dat mensen ook echt betrokken worden bij en de kans krijgen om deel te nemen aan de energietransitie en daar niet het slachtoffer van worden. We willen zogezegde energie-armoede tegengaan: mensen die maatschappelijk minder kansen hebben, zijn over het algemeen minder bezig met energie, en lopen wel kans om uiteindelijk de rekening te moeten betalen."

Het verhaal van Hoogenbosch en DBWE laat zien dat een individuele ambitie al sneeuwballend kon uitgroeien tot een goed geworteld en florerend buurtinitiatief in verbinding met de wijk. Hierbij is op een organische manier een verbinding gegroeid tussen bewonersactie op het gebied van de energietransitie en op het gebied van sociale kwesties. Op dit moment zien we in de praktijk vele burgerinitiatieven in de Nederlandse wijken worstelen met soortgelijke vragen over hoe ze bij kunnen dragen aan de klimaatdoelstellingen. Neem de wijkgerichte energietransitie: technisch gesproken zijn er vele oplossingen beschikbaar, bijna alles is te realiseren. Het wordt echter onmiddellijk een sociale kwestie zodra daarna de vraag rijst wie dat gaat betalen en hoe we deze kosten zo eerlijk mogelijk verdelen.

Dit verhaal laat daarnaast zien dat er voor sociaal werkers een rol ligt waarbij zij zich meer bezig kunnen gaan houden met de energietransitie. Hier zou ook in de social work opleidingen meer aandacht aan kunnen worden besteed. Als actuele en zeer fundamentele maatschappelijke ontwikkeling veroorzaakt de energietransitie een maatschappelijke dynamiek die gewild of ongewild gaat doorwerken in sociale verhoudingen, mensen kwetsbaarder zal kunnen maken dan ze misschien al zijn, maar ook al bestaande sociale kwesties boven brengt. Juist in het beschermen van deze kwetsbare groepen in de samenleving hebben sociaal werkers een opdracht. Wie het minst kan of mag meepraten loopt grote kans degene te zijn die het meest opdraait voor de (maatschappelijke en economische) kosten. De energie-transitie is een zaak die ons allen aangaat, en iedereen verdient het daaraan deel te nemen, of het nu doen of denken betreft, en is dus in sterke mate een sociale transitie. En om die sociale transitie op orde te krijgen hebben we burgerkracht en sociaal werkers keihard nodig.

REFERENTIE

Trommel, W. (2013). The birth of the crafting community. In D. Bannink, H. Bosselaar & W. Trommel (Eds.), *Crafting local welfare landscapes*. Den Haag: Eleven International Publishing.